

Klik hier voor een overzicht van publicaties en teksten van Hans Abbing. De meeste kunnen worden gedownload.

Volkskrant 15 – 6 – 2000

De markt voor beeldende kunst in Nederland functioneert niet goed. Dat vinden kunstenaars, galeriehouders, kopers en sinds kort ook onze overheid. Het vermoeden bestaat dat in verhouding tot het aantal inwoners de omzet op de private markt laag is vergeleken met die in het ons omringende buitenland. De overheid wil daar wat aan doen. Ze ontwikkelt maatregelen om de markt te stimuleren. Er is al een zogenaamde Kunstkoopregeling waardoor kopers gratis krediet krijgen. Nu wordt er gestudeerd op een vorm van belastingaftrek voor kunstkopers. Daarnaast overweegt men kunstopdrachten van particulieren en bedrijven te subsidiëren. En waarschijnlijk gaat de overheid binnenkort verzamelaars die veel kopen in het zonnetje zetten door ze een prijs of ander eerbetoon te geven. Hopelijk wordt het verzamelen van kunst daardoor aantrekkelijker. Het klinkt allemaal lovenswaardig en misschien is het dat ook. Toch bekruipt mij een onaangenaam gevoel. Is de overheid, die zich opwerpt als reddende engel van de markt, niet tegelijk de grootste marktbederver?

Door een overdreven bemoeizucht in heden en verleden heeft de overheid eerst bijgedragen aan een zieke markt. Ze wil dat nu door nog meer bemoeienis weer goed maken. Je geeft iemand een dreun en vervolgens bied je aan hem te ondersteunen. De facto creëert de overheid zo een onderlinge afhankelijkheid oftewel een symbiotische verhouding. Als één van de partijen zou proberen zich te onttrekken aan de relatie, dan gaat deze er op korte termijn alleen maar op achteruit. Toch vermoed ik dat veel kunstenaars, galeries en kunstkopers op den duur beter af zouden zijn zonder de omvangrijke overheidsbemoeienis.

Afhankelijkheid leidt al gauw tot verzwakking. Maar het zou te ver gaan om de zwakte van de Nederlandse markt met zijn relatief lage prijspeil uitsluitend op conto van de overheid te schuiven. Kunst is een luxe goed. Extreem rijke mensen kopen relatief meer kunst. Een relatief gelijke inkomensverdeling, zoals die in Nederland bestaat, remt daarom de verkoop. Bovendien kan het zijn dat onze calvinistische moraal ons er nog steeds van weerhoudt kunst te kopen om mee te pronken. Maar deze factoren verklaren niet waarom naar de mening van galeriehouders en kunsthistorici de Nederlandse markt juist sinds het midden van de jaren zestig is verslechterd.

Het is waarschijnlijk dat de achteruitgang van de markt door de overheid is veroorzaakt. Juist vanaf de vijftigerjaren is de financiële omvang van de overheidsbemoeienis met de beeldende kunst schrikbarend toegenomen. Zo ontving een beeldend kunstenaar eind jaren vijftig slechts enkele procenten van zijn beroepsinkomen direct of indirect uit handen van de overheid, terwijl dat op dit moment bijna de helft is. Daaraan hebben de BKR en later allerlei vormen van individuele subsidies aan kunstenaars, maar ook de gesubsidieerde kunstuitleen bijgedragen. Bovendien zijn overheidsinstanties, inclusief de musea, meer gaan kopen. Was de bijstand als verkapte subsidie stroom meegerekend in het beroepsinkomen, dan is de groei in het overheidsaandeel in het inkomen van kunstenaars nog groter.

Vermoedelijk is er van de toegenomen koopactiviteit van de overheid een ontmoedigende werking uitgegaan op de toch al minder rijke en praalzuchtige Nederlandse kopers. Waar bij ons het Stedelijk Museum alle aandacht krijgt, stelen in Londen de verzamelaars Staachi en Staachi de show. Wil men de private vraag naar beeldende kunst stimuleren, dan kan men dus de overheid adviseren om

minder te kopen. Dat is een politiek besluit, waar ik overigens niet achter zou staan. Het is in de aard van onze overheid om zich te omringen met beeldende kunst, deze ten toon te spreiden onder meer in musea en daar prestige aan te ontlenuen. In haar hoedanigheid van koper zie ik onze overheid daarom als marktdeelnemer, en niet als marktbederver. Wel zijn de overheidsinkopers met hun grote marktaandeel relatief machtig. Zo kunnen ze zich veroorloven om veel meer dan bedrijfsleven en particulieren buiten de galeries om rechtstreeks van kunstenaars te kopen. Maar een markt zonder levenskrachtige groep bemiddelaars blijft noodzakelijk zwak. Als de overheid de markt echt wil stimuleren, dan zou ze om te beginnen waar mogelijk haar boodschappen bij de galeries moeten doen.

Een zwakke markt is het gevolg van een te geringe vraag of een te groot aanbod. Er valt altijd nog wel iets te doen om de vraag te vergroten, maar toch is het grote probleem van de beeldende kunst in Nederland geen tekortschietende vraag maar een overaanbod aan beeldende kunst. Er zijn gewoon veel te veel beeldend kunstenaars. En de omvangrijke subsidiëring in Nederland draagt daar zeker aan bij. Kunstenaars zijn nu eenmaal bereid om voor lage tot zeer lage inkomens te werken. De aantrekkingskracht van het kunstenaarsberoep is uitzonderlijk groot. Deze aantrekkingskracht heeft tot gevolg dat subsidies aan kunstenaars niet tot een verhoging van hun inkomen leiden, maar uitsluitend tot een vergroting van het aantal kunstenaars. Het productiegerichte beleid van onze overheid, in het bijzonder de omvangrijke individuele subsidies aan kunstenaars leiden daarom niet alleen tot blijvende armoede onder een onnodig grote groep kunstenaars, maar ook tot een groot aanbodoverschot, lage prijzen en een zwakke markt. Die kwalijke effecten moeten vervolgens bestreden worden met nog meer subsidies. De beeldende kunst wordt tot een bodemloos vat, en de afhankelijkheid van de overheid neemt alleen maar toe.

Waarom duurt een ongezonde verhouding voort? Dat komt doordat de betrokkenen in hun relatie met de overheid uiteenlopende belangen hebben en daardoor de handen niet gauw ineen zullen slaan om de verhouding te verbreken of te veranderen. Door haar keuze van kunst en kunstenaars draagt de overheid bij aan belangentegenstellingen binnen de groep van galeries en kunstenaars. Lange tijd werd de centrale overheid geacht boven de partijen te staan en een soort topkunst of kwaliteitskunst te kiezen. Maar inmiddels realiseren we ons dat de centrale overheid een eigen smaak heeft, die kan afwijken van de smaak van anderen inclusief die van de lagere overheden. Zo is er op centraal niveau weinig waardering voor eigentijdse traditionele beeldende kunst en veel meer voor zogenaamde avant-garde kunst. Hoe betrekkelijk een dergelijke keuze is, blijkt uit de bijna tegenovergestelde muziekvoorkeur van de overheid.

De overheidssmaak met betrekking tot beeldende kunst uit zich onvermijdelijk in de aankopen van de overheid en daar is niets op tegen. Maar door haar subsidiebeleid, waarbij kunst en kunstenaars die aansluiten bij de smaak van de overheid wel worden gesubsidieerd en anderen niet, versterkt de overheid het symbolisch effect van haar oordeel aanmerkelijk. Dat heeft concurrentievervalsing tot gevolg. Overheidskunst en overheidskunstenaars hebben een hoger aanzien dan anderen. Gewild of ongewild brengt de overheid op deze wijze een ordening aan in de markt. Vooral de avant-garde galeries, die kunst bemiddelen die aansluit bij de overheidssmaak, hebben baat bij de ordening. En in een toch al zwakke markt zou het vreemd als de betrokken galeries daar geen gebruik van maakten.

Door de overvloedige subsidies zijn er te veel beeldend kunstenaars. Bovendien leiden veel van de subsidies direct of indirect tot concurrentievervalsing. In deze situatie zou het van den gekke zijn als de overheid nog meer geld aan subsidies zou uitgeven door nieuw beleid te ontwikkelen. Daarom komen tijdelijke uitgaven voor algemene maatregelen ter stimulering van de markt alleen in aanmerking als daar een omvangrijker verlaging van subsidies aan kunstenaars tegenover staat.

[\[home\]](#) [\[up\]](#) [\[e-mail\]](#)